

ลักษณะทางสังคมของผู้ต้องการบุตรในอุดมคติ

ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมทางสังคม มีส่วนในการกำหนดขนาดของครอบครัว โดยทั่วไปมักจะพบว่าบุคคลที่ค้อยการศึกษาและฐานะทางสังคมต่ำมีบุตรหลายคน บุคคลที่มีการศึกษาและฐานะทางสังคมสูงมีบุตรน้อย ดังนั้นในสภาพสังคมที่ต่างกันน่าจะมีผลต่อความต้องการบุตรในอุดมคติที่ต่างกัน ทั้งนี้เพราะสตรีที่มีการศึกษาและฐานะทางสังคมสูง ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับรู้สิ่งใหม่ ๆ และมีเหตุจูงใจที่มีจำนวนบุตรในอุดมคติน้อยคนกว่าสตรีที่มีฐานะทางสังคมและการศึกษาค่ำ ในบพนี้จึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยทางสังคมทั้งในด้านการศึกษาและระดับความทันสมัย เพื่อจะดูความแตกต่างของความต้อการในเรื่องจำนวนบุตรของสตรีที่มีความแตกต่างกัน

๑. การศึกษา เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกำหนดจำนวนบุตรในอุดมคติ ในหลายประเทศจำนวนบุตรในอุดมคติมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของคู่สมรส ซึ่งมักจะพบว่าในกลุ่มบุคคลที่มีฐานะการศึกษาสูงมักจะต้องการมีบุตรในอุดมคติน้อยคน เพราะควรจะเป็นผู้ที่วางแผนการสำหรับชีวิตไว้อย่างรอบคอบ ดังนั้นในบุคคลที่มีการศึกษาค่ำจึงควรจะเป็นผู้ที่ต้องการมีบุตรหลายคน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ดังปรากฏตามตารางที่ ๔ ว่า จำนวนบุตรในอุดมคติของกลุ่มสตรีที่มีการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาที่สี่น้อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับอื่น รองลงมาได้แก่กลุ่มสตรีที่มีการศึกษาพออ่านออกเขียนได้ และสตรีที่มีการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาที่สามจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยลดลงเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงมีความเข้าใจต่อคำถามและเห็นว่า การมีบุตรในอุดมคติน้อยเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับครอบครัว แต่ในกลุ่มสตรีที่ค้อยการศึกษาจำนวนบุตรในอุดมคติก่อเข้างสูง อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีในกลุ่มนี้ไม่เข้าใจต่อคำถาม หรือเพราะสตรีในกลุ่มนี้ต้องการมีบุตรในอุดมคติจำนวนมาก ซึ่งเนื่องมาจากความต้อการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการประกอบอาชีพในสังคมชนบท เป็น

ตารางที่ ๔ จำนวนบุตรในครอบครัวโดยเฉลี่ยตามสตรีอายุ ๑๕-๔๔ ปี หนึ่งคน จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิต และระดับการศึกษาของสตรี

จำนวนบุตรที่มีชีวิต	ระดับการศึกษาของสตรี			
	ยบครวม	บ้านไม่ปลูกเขียนไม้ไค	บ้านเขียนไม้ไค ป. ๓	ป. ๔ ขึ้นไป
ยบครวม	๔.๐ (๘๐๒)	๔.๔ (๑๕๑)	๔.๓ (๑๔๑)	๓.๘ (๕๐๕)
ไม่มี	๓.๓ (๓๗)	๓.๒ (๑๒)	๒.๗ (๓)	๓.๔ (๕๘)
๑-๒	๓.๓ (๒๓๒)	๔.๑ (๒๓)	๓.๗ (๓๑)	๓.๑ (๑๗๘)
๓-๔	๔.๒ (๒๐๗)	๔.๑ (๕๑)	๔.๕ (๓๓)	๔.๓ (๑๒๓)
๕-๖	๔.๖ (๑๗๒)	๔.๗ (๓๘)	๔.๗ (๔๗)	๔.๕ (๘๗)
๗ คนขึ้นไป	๔.๗ (๑๑๓)	๕.๔ (๒๓)	๔.๗ (๒๓)	๔.๔ (๖๓)
ไม่ทราบ	* (๑)	-	-	* (๑)

* ตัวอย่างในประเภทนี้มีน้อยกว่า ๕ ราย
 $\chi^2 = ๔๖.๘ \quad p < .๐๕$

ตารางที่ ๑๐ จำนวนบุตรในครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อสตรีอายุ ๑๕-๔๔ ปี หนึ่งคนจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีอยู่และ ระดับการศึกษาของสามี

จำนวนบุตรที่มีอยู่	ระดับการศึกษาของสามี				
	ยบกรวม	บ้านไม่ปลูกเขียนไม้ไผ่	บ้านเขียนไม้ไผ่ ป. ๓	ป.๔-ป.๖	ป.๗ ขึ้นไป
รวม	๕.๐ (๕๐๒)	๓.๕ (๑๒๕)	๕.๕ (๑๑๐)	๓.๕ (๕๐๓)	๕.๐ (๖๕)
ไม่มี	๓.๓ (๓๗)	๓.๓ (๑๗)	๓.๐ (๕)	๓.๕ (๕๐)	๒.๘ (๕)
๑-๒	๓.๓ (๒๗๒)	๓.๓ (๓๖)	๕.๕ (๑๕)	๓.๒ (๖๕๓)	๓.๒ (๒๑)
๓-๔	๕.๒ (๒๐๗)	๓.๓ (๒๓)	๕.๕ (๓๕)	๕.๓ (๑๓๑)	๓.๕ (๑๕)
๕-๖	๕.๖ (๑๗๒)	๕.๕ (๒๕)	๕.๗ (๗๒)	๕.๕ (๑๐๕)	๕.๓ (๑๒)
๗ คนขึ้นไป	๕.๗ (๑๑๓)	๕.๕ (๒๕)	๕.๑ (๒๑)	๕.๗ (๖๐)	๕.๕ (๘)
ไม่ทราบ	* (๑)	-	-	* (๑)	-

* ตัวอย่างในประเภทยี่มีน้อยกว่า ๕ ราย
 $\chi^2 = ๒๖.๕๕$ $P < .๐๕$

เป็นที่น่าสังเกตว่าจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับจำนวนบุตรที่มีชีวิต ซึ่งแสดงว่าทั้งระดับการศึกษาและจำนวนบุตรที่มีอยู่ต่างก็มีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติ ยิ่งสตรีไม่มีการศึกษาและมีบุตรมาก จะยิ่งมีบุตรในอุดมคติมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาและมีบุตรน้อย ดังปรากฏในตารางว่า สตรีที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้และขณะนั้นมีบุตรตั้งแต่ ๘ คนขึ้นไปมีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ย ๕.๔ คน ในขณะที่สตรีที่มีการศึกษา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งมีบุตร ๑ - ๒ คน มีบุตรในอุดมคติ ๓.๑ คน เมื่อยังไม่มีบุตร ผู้ที่มีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จะมีบุตรในอุดมคติมากกว่ากลุ่มสตรีในระดับการศึกษาอื่น ซึ่งน่าจะเป็นไปได้ว่า ผู้ที่มีการศึกษาดังกล่าวมีบุตรในอุดมคติเท่านั้นจริง ๆ ข้อมูลได้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติและระดับการศึกษา ดังนั้น การศึกษาของสตรีจึงเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่มีผลทำให้จำนวนบุตรในอุดมคติแตกต่างกันในระดับการศึกษาที่ต่างกัน

ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับระดับการศึกษาของสามีพบว่า การศึกษาของสามีไม่มีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติของภริยา กล่าวคือ จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีที่มีสามีไร้การศึกษา เท่ากับสตรีที่มีสามีศึกษาจบภาคบังคับ และสตรีที่สามีมีการศึกษาบ้าง กับสตรีที่สามีมีการศึกษาคอนซางสูง มีจำนวนบุตรในอุดมคติเท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามอาจสรุปได้จากตารางที่ ๑๐ ว่า สตรีที่สามีไม่มีการศึกษามีแนวโน้มที่มีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าสตรีที่สามีมีการศึกษาสูง

๒. การติดต่อกับโลกภายนอก คัดชนที่จะใช้ชีวิตการติดต่อกับโลกภายนอกในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ความบ่อยครั้งในการติดต่อกับตัวตลาดของจังหวัด ลักษณะของถิ่นที่อยู่ อาศัย การรับฟังวิทยุ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนชาย ที่นำคัตชนนี้มาใช้ในการศึกษา ภริยาหัวหน้าครัวเรือนก็มีข้อสมมติว่า สามีมีลักษณะอย่างไรใด ในคัตชนนี้ ภริยาก็น่าจะมีลักษณะเช่นนั้นด้วย เช่น การติดต่อกับตัวตลาดของจังหวัดก็น่าที่จะเดินทางทั้งสองคน หรือการฟังวิทยุสมาชิกครัวเรือนก็น่าจะได้รับฟังโดยทั่วถึงกัน ซึ่งในตอนต่อไปนี้จะได้พิจารณาถึงผลของคัตชนดังกล่าว

ก. ความบ่อยครั้งในการติดต่อกับตัวละครของจังหวัด คนในชนบทที่มี

โอกาสเดินทางไปในเมืองบ่อย ๆ ย่อมมีโอกาสได้เห็นความเจริญ และรับทราบความก้าวหน้าในวิทยาการ เป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะทราบและเข้าใจถึงความก้าวหน้าใหม่ ๆ ทางวัฒนธรรมและวิทยาการ ได้ดีกว่าคนที่ไม่เคยไปในเมือง หรือไปน้อยครั้งกว่า จึงน่าจะเป็นผู้ที่เข้าใจ ถึงผลดีผลเสียของการมีบุตรมาก และควรจะเป็นผู้ที่ต้องการมีบุตรน้อยคน เนื่องจากอิทธิพลจากการเป็นผู้ที่ทันสมัย รับแบบความคิดใหม่ ๆ น่าจะมีผลต่อความต้องการบุตรของภริยาด้วย จากตารางที่ ๑๑ พบว่า ความบ่อยครั้งในการติดต่อกับเขตเมืองของสามีมีผลต่อการกำหนดจำนวนบุตร นुकุมคติของภริยา กล่าวคือสตรีที่สามีมีการไปมาติดต่อกับบริเวณตัวละครของจังหวัดบ่อยครั้ง อย่างน้อยที่สุดอาทิตย์ละครั้ง มีจำนวนบุตร นुकุมคติโดยเฉลี่ย ๓.๘ และจำนวนบุตร นुकุมคติจะยิ่งเพิ่มขึ้นเมื่อช่วงเวลา นการที่สามีมีการติดต่อกับเขตเมืองห่างออก สตรีผู้ซึ่งสามีเดินทาง ไปบริเวณตัวจังหวัดอย่างมากที่สุดมีละครึ่ง หรือไม่เคยไปเลย จำนวนบุตร นुकุมคติของภริยาโดยเฉลี่ย ๔.๖ เมื่อนำไปจัดัยเกี่ยวกับจำนวนบุตรที่มีอยู่ของสตรีไปศึกษาร่วมด้วย พบว่าสตรีที่มีบุตร ๑ - ๒ คน และสตรีที่มีบุตรมากกว่า ๘ คนขึ้นไป มีแบบแผนดังที่กล่าวชัดเจน แยกกลุ่มสตรีที่จำแนกตามจำนวนบุตรกลุ่มอื่น ๆ มีลักษณะที่ต่างออกไปเล็กน้อย อย่างไรก็ดี นการที่สามีมีการไปมาติดต่อกับเขตตัวละครของจังหวัดอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งหรือเดือนละครั้งแล้ว จำนวนบุตร นुकุมคติโดยเฉลี่ยต่อสตรีจะน้อยกว่า สตรีที่สามีมีความถี่ นการติดต่อกับตัวละครของจังหวัดน้อยครั้งกว่า ซึ่งทั้งนี้ถ้าจะเฝ้าสังเกตจากว่านอกจากจะได้มีการติดต่อกับชุมชนเมืองโดยตรงแล้วก็อาจมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากกว่า โดยผ่านทางดัชนีการติดต่อกับโลกภายนอกอื่น ๆ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การอ่านนิตยสาร ฟังวิทยุ ดูภาพยนตร์ ดูโทรทัศน์ ซึ่งดัชนีต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ แก่บุคคล จากข้อมูลนี้ตารางนี้จึงอาจสรุปได้ว่า การที่ดัชนีนี้ในเรื่องการติดต่อกับบริเวณชุมชนตลาด มีความสัมพันธ์ต่อจำนวนบุตร นुकุมคติของสตรี

ตารางที่ ๑๑ จำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยต่อสตรีอายุ ๑๕-๕๕ ปี หนึ่งคน จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และความบ่อยครั้งในการติดต่อกับเขตเมืองของสามี

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	ความบ่อยครั้งในการติดต่อกับเขตเมือง					
	ยบกรวม	สัปดาห์ละครั้ง	เกือบครั้ง	๖ เดือนครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่ทราบ
ยบกรวม	๕.๑ (๖๙๒)	๓.๗ (๑๓๕)	๓.๕ (๑๐๖)	๕.๐ (๑๕๕)	๕.๖ (๑๐๘)	๕.๒ (๑๕๕)
ไม่มีบุตรเลย	๒.๕ (๕๘)	๓.๒ (๑๒)	๒.๕ (๖)	๒.๘ (๑๖)	* (๒)	๓.๐ (๑๒)
๑-๒	๓.๕ (๑๖๘)	๓.๐ (๓๓)	๓.๐ (๒๒)	๓.๓ (๕๐)	๓.๕ (๓๐)	๓.๕ (๓๕)
๓-๔	๕.๒ (๑๕๗)	๓.๗ (๓๖)	๕.๒ (๓๕)	๓.๓ (๕๗)	๕.๓ (๓๖)	๓.๘ (๕๕)
๕-๖	๕.๖ (๑๖๕)	๕.๕ (๒๗)	๕.๒ (๒๗)	๕.๓ (๕๘)	๕.๖ (๒๕)	๕.๑ (๓๘)
๗ คนขึ้นไป	๕.๗ (๑๑๐)	๕.๒ (๒๓)	๕.๖ (๑๗)	๕.๗ (๓๕)	๕.๘ (๑๑)	๕.๗ (๒๕)

* ตัวอย่างในประเภทนี้มีน้อยกว่า ๕ ราย
 -จำนวนรวมของสตรีที่ศึกษาลดลงจาก ๘๐๒ เป็น ๖๙๒ เพราะศึกษาเฉพาะภริยาหัวหน้าครัวเรือน

ข. การรับฟังวิทยุ ในสังคมไทยปัจจุบันวิทยุเป็นสิ่งที่นิยมใช้กันมากเพราะเป็นสื่อ

สำคัญที่จะรับทราบทั้งความเคลื่อนไหวของข่าวต่างๆ ตลอดจนได้มีความรู้เกี่ยวกับวิถี การใหม่ๆ ยิ่งกว่านั้นการฟังวิทยุยังเป็นดัชนีแสดงระดับการติดต่อกับโลกภายนอกของบุคคลด้วย บุคคลที่รับฟังวิทยุเป็นประจำย่อมมีโอกาสที่จะทราบถึงความก้าวหน้าด้านวิชาการใหม่ๆ อยู่เสมอ และมักจะเป็นบุคคลที่รับเอาแนวความคิดและสิ่งใหม่ ๆ มาปฏิบัติก่อน ได้พบว่า การ ฟังวิทยุมีผลต่อความต้องการมีบุตรของบุคคลด้วย ในการ พิจารณาจากตาราง รางที่ ๑๒ พบว่า สตรีซึ่งอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีการรับฟังวิทยุเป็นประจำ มีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยน้อยกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีการ รับฟังวิทยุเป็นครั้งคราวหรือไม่เคยฟังเลย ข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยซึ่งต่างกันระหว่างสตรีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนหนึ่งมีความถี่ในการ รับฟังวิทยุต่างกัน กล่าวคือ ในครัวเรือนที่มีการรับฟังวิทยุบ่อยครั้งสตรีจะมีจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ย ๓.๕ และจะเปลี่ยนเป็น ๔.๓ เมื่อภายในครัวเรือนของสตรีผู้นั้นไม่เคยฟังวิทยุเลยหรือนาน ๆ ฟังครั้ง ึ่ง ทั้งนี้เนื่องมาจากมาจากในสมัยนี้วิทยุเป็นสิ่งที่หาซื้อได้ง่ายและ ด้วยราคาที่ไม่สูงนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุกระเป๋าทู ซึ่งอาจจะช่วยทำให้สตรีเหล่านั้นได้รับทราบความก้าวหน้า ความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการต่าง ๆ ทั้งโดยทางตรงจากรายการข่าวสารของทางการ สารคดี บทความต่าง ๆ ข่าวประ เภทข่าวชาวบ้าน และที่แผงมาในรูปของละครวิทยุ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และแนวความคิดแบบสมัยใหม่ จำนวนบุตรในอุดมคติจึงน้อยกว่าสตรีที่ไม่มีโอกาสทราบและไม่สนใจในข่าวสารต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีที่มีการรับฟังวิทยุบ่อยครั้งจึงต่ำกว่า และยังพบต่อไปอีกว่าการรับฟังวิทยุจะมีผลมากที่สุดต่อสตรีที่ขณะนั้นยังมีบุตรน้อย คือ มีบุตรน้อยกว่า ๓ คน และต่อสตรีซึ่งจัดว่าเป็นผู้ที่ไม่มีบุตรมานานนับตั้งแต่ ๗ คนขึ้นไป

ตารางที่ ๑๒ จำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยต่อสตรีอายุ ๑๕-๔๔ ปี หนึ่งคน จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ และความบ่อยครั้งในการรับฟังวิทยุ

จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	ความบ่อยครั้งในการรับฟังวิทยุ			
	ยบครวม	ฟังบ่อยครั้ง	นาน ๆ ฟังครั้งหรือไม่เคยฟัง	ไม่ทราบ
ยบครวม	๔.๑ (๖๙๒)	๓.๕ (๓๖๔)	๔.๓ (๑๕๐)	๔.๒ (๑๓๘)
ไม่มีบุตรเลย	๒.๕ (๔๘)	๒.๖ (๒๕)	๓.๓ (๑๐)	๓.๔ (๕)
๑-๒	๓.๕ (๑๖๘)	๓.๐ (๘๖)	๓.๖ (๔๑)	๓.๕ (๓๕)
๓-๔	๔.๒ (๑๕๗)	๔.๓ (๑๐๒)	๔.๖ (๕๓)	๓.๗ (๔๒)
๕-๖	๔.๖ (๑๖๕)	๔.๕ (๘๖)	๔.๕ (๕๕)	๕.๑ (๒๘)
ตั้งแต่ ๗ ขึ้นไป	๔.๗ (๑๑๐)	๔.๕ (๕๕)	๕.๑ (๓๑)	๔.๘ (๒๐)

-จำนวนรวมของสตรีที่ศึกษาลดลงจาก ๘๐๒ เป็น ๖๙๒ เพราะศึกษาเฉพาะภริยาหัวหน้าครัวเรือน

ค. ความไกล ไกลของที่อยู่ การอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบท มีความสำคัญต่อเรื่องการเงิน การศึกษาทั่ว ๆ ไปพบว่า คนในชนบทมีการเจริญพันธุ์สูงกว่าคนในเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในชนบทพื้นที่ห่างไกลแหล่งความเจริญ ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ วิทยาการใหม่ ๆ อาชีพหลักเป็นงานเกษตรกรรม จึงนำที่ดินในชนบทจะต้องการมีบุตรจำนวนมาก

การศึกษาตามโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและประชากร ได้แบ่งประเภทของหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างตามลักษณะที่ตั้งออกเป็น ๔ ประเภทคือ

๑. หมู่บ้านซึ่งอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอมาก ไม่มีทางคมนาคมติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวก ต้องใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมง
๒. หมู่บ้านตั้งอยู่ห่างไกลแต่มีการคมนาคมสะดวก สามารถติดต่อกับอำเภอหรือตลาดได้สะดวก
๓. ไม่ห่างไกลจากศูนย์กลางของตลาดมากนัก บางแห่งอยู่ใกล้กับทางหลวงการคมนาคมสะดวกมาก
๔. หมู่บ้านอยู่ในชุมชนตลาด

ตามตารางที่ ๑๓ ผลการศึกษาพบว่า โดยทั่วไปแล้วลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านไม่มีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรี ยกเว้นแต่สตรีที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประเภทแรกซึ่งห่างไกลการติดต่อกับเขตเมืองลำบาก สตรีเหล่านี้จะมีจำนวนบุตรในอุดมคติมากกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตอื่น ในกลุ่มสตรีซึ่งในขณะสัมภาษณ์ยังไม่มีบุตร แม้จะมีความแตกต่างกันในลักษณะของถิ่นที่อยู่อาศัย แต่จำนวนบุตรในอุดมคติก็ไม่แตกต่างกัน คือเฉลี่ยประมาณ ๓ คน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่า สตรีที่ยังไม่มีบุตรเหล่านี้อายุยังน้อยมีความคิดค่อนข้างไปทิศทางสมัยใหม่ ถึงจะอยู่ห่างไกลก็อาจติดตามและรับความคิดเห็น วิทยาการใหม่ ๆ โดยการฟังวิทยุ อ่านหนังสือ สำหรับสตรีที่มีบุตรตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป

ตารางที่ ๑๓ จำนวนบุตรในกรุงเทพมหานครโดยเฉลี่ยตามสตรีอายุ ๑๕-๔๔ ปี หญิงคน
จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีอยู่ และความโกลี โกลีของที่อยู่อาศัย

จำนวนบุตร ที่มีอยู่	ความโกลี โกลีของที่อยู่อาศัย				
	รวม	โกลีมาก	โกลี	โกลี	ในชุมชนตลาด
รวม	๔.๐ (๘๐๒)	๔.๖ (๒๘๓)	๓.๖ (๒๓๕)	๓.๖ (๒๑๐)	๓.๕ (๗๐)
ไม่มี	๓.๓ (๓๓)	๓.๓ (๒๕)	๓.๕ (๒๒)	๓.๓ (๒๓)	* (๓)
๑-๒	๓.๓ (๒๓๒)	๔.๑ (๓๑)	๒.๕ (๓๕)	๓.๐ (๒๕)	๓.๑ (๑๕)
๓-๔	๔.๒ (๒๐๓)	๔.๓ (๘๓)	๓.๕ (๖๐)	๔.๑ (๔๑)	๓.๕ (๑๕)
๕-๖	๔.๖ (๑๗๒)	๕.๓ (๖๕)	๔.๐ (๕๕)	๔.๑ (๕๕)	๔.๖ (๑๕)
๗ คนขึ้นไป	๔.๓ (๑๑๓)	๕.๕ (๓๖)	๔.๐ (๓๓)	๔.๒ (๒๕)	๔.๖ (๑๖)
ไม่ทราบ	* (๑)	-	-	* (๑)	-

* ตัวอย่างในประเภทนี้มีน้อยกว่า ๕ ราย

ถึงแม้ว่าจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงจะเท่ากัน แต่จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีจะต่างกันมาก ถ้ามีความแตกต่างกันมาก ระยะเวลาทางคณิตศาสตร์ที่ควรพิจารณาจะต่างกันมาก อาจจะเนื่องมาจากสตรีที่อยู่ห่างไกลมาก ๆ และมีบุตรหลายคนแล้ว เป็นผู้ที่อายุมาก และมีการศึกษาน้อย เมื่อยังอาศัยอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล จึงยังคงมีค่านิยมเก่า ๆ คือ ต้องการมีครอบครัวใหญ่ เพื่อช่วยกันทำมาหากิน

๓. การทำงานนอกบ้านของสตรี การทำงานนอกบ้านหมายถึงการทำงานที่มีค่าจ้างตอบแทน อาจแบ่งช่วงการทำงานของสตรีได้เป็น ๒ ระยะคือ ระยะก่อนทำการสมรส และระยะหลังการสมรส ซึ่งมีเหตุผลที่น่าจะเชื่อได้ว่า สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านไม่ว่าจะก่อนหรือภายหลังการสมรส ควรจะมีโอกาสได้เห็นแบบชีวิตสมัยใหม่ ซึ่งทำให้ต้องการเปลี่ยนชีวิตและความเป็นอยู่ของตนให้ดีกว่าเดิม

การเคยทำงานนอกบ้านก่อนทำการสมรสของสตรี สตรีไทยในสมัยปัจจุบัน มีแนวโน้มที่จะทำงานนอกบ้านมากขึ้นกว่าสมัยก่อน เนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ และสตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนทำการสมรสนี้ Baumert^{๒๓} รายงานผลการศึกษาในเขตเยอรมันตะวันตกว่า ผู้ที่มีบุตรในอุดมคติมากที่สุดเป็นผู้ที่ไม่เคยทำงานมาก่อนเลย รองลงไปคือสตรีที่เคยทำงาน และสตรีที่มีบุตรในอุดมคติน้อยที่สุด คือ สตรีซึ่งแม้ในขณะที่ทำการสำรวจก็กำลังทำงานอยู่

การทำงานภายหลังการสมรส ลักษณะของสังคมไทยส่วนใหญ่สามีจะเป็นผู้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวแต่ผู้เดียว ภริยามักจะอยู่บ้านทำหน้าที่แม่บ้านเท่านั้น

^{๒๓} Baumert, loc.cit., p.148

แต่ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันทำให้สตรีที่เป็นภริยามีความคิดเห็นทันสมัย ต้องการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูของสามี และช่วยยกฐานะของครอบครัวให้ดีขึ้น สตรีที่สมรสแล้วจึงนิยมออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น และมีความเห็นว่าการทำงานที่สมรสแล้ว สตรีควรทำหน้าที่แม่บ้านเพียงอย่างเดียววันนั้นเป็นความคิดที่ล้าสมัย นอกจากนี้ด้วยเหตุที่ว่าสตรีมีระดับการศึกษาสูงขึ้น โอกาสในการประกอบอาชีพจึงทวีขึ้น และความนิยมในการทำงานของสตรีที่สมรสแล้วก็ทวีขึ้น การออกทำงานนอกบ้านหรือการประกอบอาชีพของสตรีภายหลังการสมรส นอกจากเพื่อเหตุผลดังกล่าว สตรีเหล่านั้นยังมีโอกาสก้าวหน้าทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งทำให้สตรีที่สมรสแล้วและออกทำงานนอกบ้านอาจจะไม่ต้องการมีบุตรจำนวนมาก เพราะการมีบุตรจำนวนมากเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ดังนั้น การทำงานภายหลังการสมรสของสตรี จึงเป็นดัชนีหนึ่ง que แสดงถึงความทันสมัย และการแสวงหาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ Freedman^{b๕} และผู้ร่วมงานได้ศึกษาพบว่าในเยอรมันตะวันตกนั้น การทำงานนอกบ้านของสตรีมีผลกระทบต่อเรื่อง การเจริญพันธุ์ ทั้งนี้เรื่องบุตร นอคมคติและบุตรที่มีอยู่จริง สตรีเยอรมันส่วนใหญ่ทำงานนอกบ้านจึงต้องการมีบุตรน้อย

ในการศึกษาตอนนี้ได้แบ่งกลุ่มสตรีออกตามการเคยทำงานนอกบ้านที่มีค่าจ้างตอบแทนเป็น ๓ กลุ่ม คือกลุ่มที่หนึ่งหมายถึง สตรีที่เคยทำงานทั้งก่อนและภายหลัง

---

^{b๕}Freedman and Others, loc. cit., p. 148

ทำการสมรส กลุ่มที่สอง คือสตรีที่เคยทำงานก่อนหรือหลังทำการสมรสเท่านั้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนั้นคือ สตรีผู้ไม่เคยทำงานนอกบ้านที่มีค่าจ้างตอบแทนเลย ซึ่งมีมากถึงประมาณร้อยละ ๖๖ ของสตรีทั้งหมด

ปรากฏตามตารางที่ ๑๔ ว่าการทดสอบทางสถิติแสดงว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานนอกบ้านของสตรีและการแจ้งจำนวนบุตรในอุดมคติ แต่เมื่อพิจารณาจากตารางพบว่า โดยทั่วไปแล้ว มีแนวโน้มที่จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีจะลดลงเมื่อสตรีสตรีมีการทำงานนอกบ้าน สตรีที่เคยทำงานทั้งก่อนและหลังการสมรส แจ้งจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ย ๓.๕ คน ในขณะที่สตรีผู้ซึ่งไม่เคยทำงานเลยมีความต้องการโดยเฉลี่ย ๔.๖ คน ถ้าพิจารณาเฉพาะกลุ่มสตรีผู้ซึ่งเคยทำงานทั้งก่อนและหลังการสมรสจะพบว่า สตรีเหล่านี้เกือบทั้งหมดต้องการบุตรในอุดมคติไม่เกิน ๔ คน ยกเว้นกลุ่มที่ในขณะที่ทำการสำรวจนั้นมีบุตร ๓ - ๔ คน แจ้งจำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ย ๔.๕ คน ส่วนสตรีที่เคยทำงานเฉพาะก่อนหรือหลังทำการสมรสเท่านั้น ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๑๙๖ คน ประมาณร้อยละ ๗๕ ทำงานเฉพาะก่อนทำการสมรส เมื่อเปรียบเทียบสตรีกลุ่มนี้กับสตรีที่ไม่เคยทำงานเลย พบว่าความต้องการในเรื่องที่ทำการศึกษานี้ ไม่ค่อยจะมีความแตกต่างกัน จำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยใกล้เคียงกันทั้งนี้ยกเว้นกลุ่มที่มีบุตรมีชีวิต ๕ - ๖ คน ความแตกต่างในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีเหล่านี้ จะเห็นได้ชัดถ้าพิจารณาเฉพาะผู้เคยทำงานทั้งก่อนและหลังการสมรส และผู้ไม่เคยทำงานเลย (ยกเว้นกลุ่มที่มีบุตร ๓ - ๔ คน) จะพบว่า ถ้าพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตประกอบไปด้วยจะพบว่าจำนวนบุตรในอุดมคติ สำหรับกลุ่มที่ไม่มีบุตร กับที่มีตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในทุกกลุ่มอายุ นี้ก็แสดงให้เห็นว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรในอุดมคติ แต่เบี่ยงเบนความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการผันแปรไปด้วยกันตามเหตุผลที่อธิบายไว้แล้วในตอนต้น

ตารางที่ ๑๔ จำนวนบุตรในอุดมคติโดยเฉลี่ยต่อสตรีอายุ ๑๕ - ๔๔ ปีหนึ่งคน
จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิต และการเคยทำงานนอกบ้าน
ของสตรี

จำนวนบุตรที่มีชีวิต	การเคยทำงานนอกบ้านของสตรี			
	รวม	เคยทำทั้งก่อน และหลังการ สมรส	เคยทำก่อนหรือ หลังการสมรส	ไม่เคยทำเลย
รวม	๔.๐ (๙๙๖)	๓.๕ (๑๐๒)	๓.๘ (๑๙๐)	๔.๒ (๕๒๔)
ไม่มี	๓.๓ (๙๖)	๒.๓ (๘)	๓.๕ (๒๖)	๓.๔ (๘๒)
๑ - ๒	๓.๓ (๒๓๐)	๒.๘ (๓๑)	๓.๐ (๕๕)	๓.๕ (๑๔๔)
๓ - ๔	๔.๒ (๒๐๖)	๔.๕ (๒๑)	๔.๓ (๓๙)	๔.๒ (๑๔๘)
๕ - ๖	๔.๖ (๑๙๑)	๓.๙ (๓๐)	๔.๑ (๓๑)	๔.๙ (๑๑๐)
๗ คนขึ้นไป	๔.๙ (๑๑๓)	๓.๙ (๑๒)	๔.๙ (๒๑)	๔.๘ (๘๐)

$$\chi^2 = ๑๙.๑ \quad p > .๐๕$$

- จำนวนรวมของสตรีที่ศึกษาโดยตรงจาก ๘๐๒ เป็น ๙๙๖ เพราะสตรีเหล่านั้นไม่ในคำตอบในเรื่องการทำงาน